

Asia: VN/23654/2021

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta/Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av arkivlagen och lagen om Riksarkivet

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamiseen.

Hyvinkään kaupunki lausuu seuraavaa koskien lausuntopyyntöä VN/23654/2021:

2 Nykytila ja nykytilan arviointi

Arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain yhdenmukaistaminen julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) (tiedonhallintalaki) sääntelyn kanssa on perusteltua. Sama koskee myös käsitteistön yhdenmukaistamista tiedonhallintalain kanssa.

Vaikka arkistoinnin kannalta edelleen merkityksellisiä toimia tehdään pitkäaikaissäilytyksen mahdollistamiseksi asiakirjan elinkaaren alkuvaiheissa, niin asiakirja katsotaan arkistoiduksi vasta, kun sen säilytysaika on päättynyt. Arkistointia kuitenkin sovelletaan ainoastaan pysyvästi säilytettäviin asiakirjoihin, niin jää epäselväksi, mitä säilytysajalla tässä tarkoitetaan. Onko tämä ymmärrettävä niin, että ennen varsinaista arkistointia edeltää välivaiheen arkistointi. Toisin sanoen myös erilaisissa asianhallintajärjestelmissä olevat aineistot ovat vain väliaikaisesti arkistoituja, kunnes ne siirretään ”säilytysajan päätyttyä” Kansallisarkistoon tai kunnan omaan sähköiseen arkistoon.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Laki arkistolain muuttamisesta

1 luku Yleiset säädökset

1 a §

Kannatamme lämpimästi ajatusta, että ne asiakirjat, jotka kunnissa tulisi säilyttää pysyvästi, mutta joita ei arkistoida, voitaisiin mahdollisesti säilyttää Kansallisarkiston pitkäaikaissäilytyksen järjestelmässä.

Luonnoksessa arkistonmuodostaja-termi korvataan termillä arkistotoimija. Kuitenkin laissa viitataan myös tiedonhallintayksiköihin, joka tulee tiedonhallintalaista. Tiedonhallintayksiköllä tarkoitetaan kuitenkin käytännössä samaa kuin arkistotoimija.

2 a §

Arkistoinnin määritelmää on selkeytettävä. Lisäksi säilytysaika sekä säilytys- ja arkistointivaiheet on avattava nykyistä tarkemmin. Johtuuko tämä epäselvyys osittain tiedonhallintalain 21 §:n kohdasta, jossa säädetään, että säilytysaikojen päätyttyä asiakirjat on joko arkistoitava tai tuhottava?

3 luku Arkistotoimi ja sen järjestäminen

6 §

Tässä yhteydessä käytetään sanaparia ”arkistoon kuuluminen”. Eli kaikki asiakirjat kuuluvat arkistoon, mutta varsinainen arkistointi koskee vain Kansallisarkiston päättämiä tai laissa säädettyjä asiakirjoja. Muu aineisto saa säilytysajan, jonka päättymisen jälkeen aineisto tuhotaan. Lisäksi on olemassa pysyvästi säilytettäviä eli pitkäaikaissäilytettäviä asiakirjoja, joita ei arkistoida. Arkistoitaviin asiakirjoihin sovelletaan ensin välivaiheen arkistointia ja ennen siirtoa Kansallisarkistoon tilannetta kuvataan väliaikaisena arkistojärjestelmän tai tilan ylläpitämisenä ja arkistoitujen asiakirjojen säilyttämisenä. Tämä kaikki kuulostaa turhan sekavalta ja kaipaisi selvennystä osakseen.

7 §

Tässä kohdassa nostetaan esille sana ”arkistoitavuus”, jota pitäisi avata enemmän käytännön tasolla. Nyt se on liian vapaasti tulkittavissa. Sama koskee myös pitkäaikaista sähköistä arkistosäilytystä.

8 §

Tässä kohdassa puhutaan velvoitteista. Arkistoimijalta vaaditaan suunnitelmallisuutta, joka pitää sisällään arkistoaineistojen kuvaamisen, luetteloinnin, järjestämisen ja järjestyksen ylläpidon. Lisäksi puhutaan säilyttämiseen ja siirtämiseen liittyvistä toimenpiteistä ja aikatauluista sekä tarvittavista säilytysajoista. Keskeistä on myös suunnittelun ajantasaisuus, eli suunnitelmaa on ylläpidettävä ja tarkasteltava säännöllisesti. Mikäli Kansallisarkistoon ei siirretä arkistoitavia asiakirjoja, on niistä tehtävä kuvaus ja suunnitelma, miten arkistoa ylläpidetään ja miten tietojen eheydestä, muuttumattomuudesta, saatavuudesta sekä säilymisestä arkistossa varmistutaan. On huomioitava, että pienemmillä kunnilla ei ole samanlaista resurssia käytettävissään kuin isommilla kunnilla. Tässäkin Kansallisarkiston rooli on keskiössä.

Kannattamme lämpimästi, että seulontapäätöksiä voitaisiin antaa laajoille tietoaineistoille ja sellaisille asiakirjatyypeille, joita käsitellään useissa toimijoissa tai yhteiskäyttöisissä tietojärjestelmissä.

4 luku Asiakirjojen laatiminen, säilyttäminen ja käyttö

12 §

Arkistolain 12 § esitetään kumottavaksi tarpeettomana. Tähän kaipaisimme perusteluja. Analogista aineistoa löytyy monesta kunnasta ja on tärkeää varmistaa niiden asianmukainen säilyminen myös jatkossa.

14 §

Luonnoksessa todetaan, että siinä vaiheessa, kun asiakirjat on hyväksytysti siirretty Kansallisarkistoon, niin asiakirjoihin liittyvät oikeudet siirtyvät mukana. Näin ollen siirtäjälle ei jää erityisoikeuksia siirrettyyn aineistoon. Tämä on hyvä asia.

14 a §

Ohjeistusta tarvitaan, jotta voidaan varmistua asiakirjan kulttuurihistoriallisen arvon tai oikeudellisen todistusvoiman säilymisestä, eheydestä ja autenttisuudesta ei vaan vuoden parin vaan vuosikymmenien päästä. Muutoin mitään asiakirjoja ei voida tuhota, elleivät ohjeistukset ole riittävällä tasolla.

16 §

Tässä kohdassa metatiedot jaetaan säilyttämävaiheen metatietoihin ja arkistometatietoihin. Onko todella paras keino rikastaa metatietoja vasta arkistointivaiheessa, sillä tähän voisi panostaa alusta alkaen. Etenkin jos Kansallisarkisto kehittää aineiston pitkäaikaista säilyttämistä, niin oleellinen osa prosessia on metatietojen riittävä taso. Toki tieto on yhtä oleellista, mikäli kunnat joutuvat turvautumaan omiin pitkäaikaisiin sähköisen säilyttämisen ratkaisuihin.

Kiitämme, että kuntien erilainen kyvykkyys sähköisten aineistojen siirtoon on huomioitu. Sama koskee metatietojen laajuutta ja laatua. Siten on erittäin tärkeää, että määräyksillä tarkennetaan, mikä on arkistoinnin kannalta merkityksellinen metatieto.

Laki Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta

2 a §

Kansallisarkiston tarjoama sähköinen arkistopalvelu ja siihen liittyvät palvelut, kuten aineistonhallinta, digitointi, tietopalvelut ja metatietojen hallinta palvelevat toivottavasti mahdollisimman pian myös kuntia. Näin todella voidaan puhua kansallisesti merkittävästä palvelukokonaisuudesta, joka turvaa kansallisen asiakirjallisen kulttuuriperinnön ja sen säilymisen eheänä.

7 Lakiehdotukset

8 §

2 momentti: ..."ylläpidettävä kuvausta arkistotiloissaan ja tietojärjestelmissään arkistoiduista asiakirjoista sekä säilytettävä arkistoitavia asiakirjoja muuttumattomina, eheinä ja todistusvoimaisina."

Mikä on riittävän kuvailun taso ja miten varmistutaan, että arkistoitavat asiakirjat säilyvät muuttumattomina, eheinä ja todistusvoimaisina?

11 §

2 momentti: ..."Kansallisarkisto voi antaa tarkempia määräyksiä arkistointia koskevien vaatimusten teknisistä toteuttamistavoista ja arkistoitavien asiakirjojen muodosta."

Ehdotamme, että lauseesta otetaan pois kohta "voi", sillä tarve on nimenomaan tarkoille määräyksille.

14 §

6 momentti: ..."Sähköiseen muotoon muutetut asiakirjat, joilla on niiden alkuperäiseen muotoon liittyvää erityistä arvoa, siirretään Kansallisarkistolle myös alkuperäisessä muodossa."

Tarkoittaako sitä, että jos esim. pöytäkirjat digitoidaan ja siirretään Kansallisarkistoon, tulee alkuperäisetkin pöytäkirjat siirtää?

14 a §

1 momentti: ..."Kansallisarkisto voi antaa tarkempia määräyksiä arkistoitavien asiakirjojen sähköiseen muotoon muuttamisesta ja sähköiseen muotoon muutettujen asiakirjojen tuhoamista koskevien vaatimusten teknisistä toteuttamistavoista ja kulttuurihistoriallisen arvon tai oikeudellisen todistusvoiman arviointikriteereistä."

Ehdotamme, että lauseesta otetaan pois kohta "voi", sillä tarve on nimenomaan tarkoille määräyksille.

2 momentti: ... "Arkistoitavien ja sähköiseen muotoon muutettavien asiakirjojen fyysisten ilmentymien tuhoaminen on sallittua vain, jos se voi tapahtua vaarantamatta asiakirjan tai siihen sisältyvän tiedon säilyttämistä, eheyttä ja autenttisuuden toteamista sekä heikentämättä asiakirjan kulttuurihistoriallista arvoa tai oikeudellista todistusvoimaa."

Toistamme toiveemme riittävästä ohjeistuksesta, jotta voidaan varmistua asiakirjan kulttuurihistoriallisen arvon tai oikeudellisen todistusvoiman säilymisestä, eheydestä ja autenttisuudesta ei vaan vuoden parin vaan vuosikymmenien päästä.

16 §

1 momentti: ..."Kansallisarkisto voi antaa 1 § 1 ja 3 momentin arkistoimijoille tarkempia määräyksiä asiakirjojen arkistometatiedoista."

Ehdotamme, että lauseesta otetaan pois kohta "voi", sillä tarve on nimenomaan tarkoille määräyksille.

Alanko Maija
Hyvinkään kaupunki, kaupunginkanslia